

Самур

№ 6 (159) 2004-йисан 26-июнь

1992-йисан январдилай акъатзава

РЕДАКТОРДИН ГАФ

ХЪСАНВАЛ

Зун диганвай мад гуьне хъиз, рагъ акъур
Заз хвешизвай... И бахтатар гьал акур
Са къариди агатна зав жузуна:
"Лагъ, гъи касдиз на хъсанвал авуна?"

Лекъ хъиз ирид аршда аваз цаварин,
Байихнач за мана къарид гафарин.
Хабар тушир адазди зи рикликай,
Зи вилера ялав авай, рикле цай.

Къатлуз хъанач завай суал, дуьз лугъун,
Зи хиялра - цуькведавай дуьз, дугун.
Чепелукъ хъиз авай зун и дугуна,
Алатна физ клан хъана заз, чуквана.

Гъил члугунач а къариди залай мад:
"Лагъ, я бала, куьз ятла вун икъван шад.
Гъи инсандин куьмекдив вун агакъна?
Гъидаз чан-рикл ийиз валай алакна?
Гъи начагъдал къил члугуна, на чан руш,
Жаваб це тлун и бадедиз, я чан руш".

И суалрай акуна заз адан рикл,
Эвлия хъиз пак туширтла къари икл,
Хиял яргъаз тухуз тирни гафари,
Стфундаини за крарни сафарив?

Тесниф ийиз дагъдин синер, пелер за,
Хабар къунан куь гьалдикай, эллер за?
Са етимдин къилел атай къалдикай?
Са кесибдин рикле авай тлалдикай?
Къуьзекдикай, къвалав велед галачир,
Сефилдакай, уьмуьрдихъ дад кумачир?

Жув паталди я къван алахъунар зи,
Жувахъ ялун я къван члехи гъунар зи.
Авазва къар акъудиз гъар жуьреда,
Жувакай вуч лугъун за и береда?
Гъи магъледиз яд члугуна булахдин?
Тариф ийин за жуван гъи кваллахдин?
Гъи рехъни руьшт, къунвай марад цацари,
Абадна за жуван хайи Кцларин?
Гзаф тлмил авунва къван суваб за,
И къаридиз гъикл вугун бес жаваб за?

Зун клевера гъатнавайди къатлана,
Зи къаншардал акъвазна ам, атана.
Лагъана заз хъуьтуьлдаказ: "Я бала,
Зи гафарихъ хъсандиз яб акала.
Гъар са касдиз ацлай уьмуьр хъун патал,
И уьмуьрди адаз тлеам гъун патал,
Амуькдайвал дуьньяда твар мидаим,
Суваб кардихъ гелкъвен герек ам даим.
Тек жув патал атлуз тахуй уьмуьрд рехъ,
Ялгъузбурув фад агатда тибни пехъ.
Тек жувакай фагъумайтла, квахъда гел,
Ракъур мийир на риклелай хайи эл.
Хъсанвализ алахъайтла датлана,
Инсанарни агатда вав, рикл кана.
Сад авуртла, Аллагъди цлуд хугуда,
Жувахъ анжах суваб крар агуда."

Фена къари, амуькна мад хиялриз,
Ацланвай зун члал тийижир аял хъиз.
Шумуд метлеб къатлана за гафарай,
Эвична зун гъа легъзеда цаварай.
Заз зи уьмуьр маса дуьнда акуна,
Заз гафарай маса дуьнья акуна.
За суалриз жагъурзава жавабар,
Къазанмишиз кланзава заз сувабар...

ЦИЙИВИЛЕР

ВИЛИК ПАД КЪАЗ КІАНЗАВА

ЮНИСЕФ-дин Бакуда авай ве-
килди лугъузвайвал, исятда
дуьньядин 2 миллиард къван ин-
санриз "чинебан каш" (ракъ агакъ
тавун) твар алай азарди басрух
гузва. Гъвечли аялриз ва цийиз
агакъзавай рушариз и начагъвили
иллаки азиат гузва.

Азардин вилик пад къан патал
Азербайжанда "Ракъ агакъ тавунин
анемия" твар ганвай проект къи-
лиз акъудиз кланзава. Начагъвилиз
рехъ тагун патал як, члулав лекъ,
малдин мез, къушран як, балугъ,
гъуьлуьн келем ва майваар генани
пара тлуьна кланзава.

КІВАЛАХ ХЪСАНАРДА

И йикъара Ялама-Самур посту-
нал Азербайжандин ва Кеферпа-
тан Къафкъаздин ракъун рекъериз
регъбервал гузвай Ариф Аскеров
ва Владимир Воробьев гуьруьш-
миш хъана. Сергъятдилай элячлун
ва пар ялунин кваллахар мадни
хъсанарун патал абурун арада ва-
жиблу рахунар кыле фена.

Ялама-Дербент ракъун рекъяй
фин-хтун къвердавай мадни регъят
жеда. Цийи къайдайри гъакни
ракъун рекъин куьмекдалди гъар
йисуз 20 агъзур тон пар ялдай
мумкинвал гуда.

ВУЛКАН ТУЪХУЪЗВАЧ

Азербайжандин къадим ва члехи
вулканрикай тир Отманбоздагъ
цийи къилелай уях хъанва. Къара-
дагъдин сементдин заводдин
муькув гвай, вичин къакъанвал 403
метр тир Отманбоздагъдай 25
метр къван къакъанвиле палчух
жкар жезва. Гъелелиг вулканди 2

километрдин мензилда яшамш
жезвай "Умуд" массивдин агъалий-
рихъ зарар хкълурнавач.

Вулкан сифте яз 1854-йисуз,
эхириджи гъилера 1994-йисуз уях
хъайиди я.

ЛЕЗГИ АЛИМДИН АГАЛКЪУН

Машгъур лезги алим Абдул
Алиева тукълуьрай "Ракънин
нурар маса объектрал рекъе
твадай система", гъакни космос
патал гъазурнавай приборар,
иллаки "Ракънин элкенар"
лугъудай проиборар виринриз
сейли хъанай.

И йикъара технический
илимрин доктор, академик А.
Алиева тукълуьрай са шумуд
прибордин патентар къецепатан
уьлквейрин карчи ксариз ва
инвесториз бегенмиш хъанва ва
абур къачун патал икърар
кутлуннава. Алимдин патентри
Урусатдин ва Дагъустандин
бюджетриз са шумуд цлуд миллион
доллардин къазанжияр гъида.

ЗАКЪАТАЛАДА МЯРЕКАТ

Закъатала райондин Цийи Су -
вагил хуьре Социализмдин зегъ-
метдин Игит, вич пудра СССР-дин
Верховный Советдин ва къудра
Азербайжандин Верховный Совет-
дин депутат хъайи Мина Назирова -
дин 90 йисан юбилей къейд авуна.
М.Назировади 40 йисуз регъбер-
вал гайи хайи хуьруьн колхоз чи
республикадин клвенклевечи майи-
шатрикай тир.

Алай вахтунда Цийи Сувагил
хуьруьн юкъван мектебдиз, гъакни
Закъатала шегъердин са куьчедиз
М.Назировадин твар ягъанва.
Юбилейдин мярекатдал игит

дишегълидиз теснифнавай ши -
рар клелна, манияр лагъана. Са шу-
муд халкъдин векилри - азербай-
жанвийри, лезгийри, цлахурри,
аварри ва масабур иштирак авур
шадвилин межлис риклелай алат
тийир члехи вакъиадиз элкъвена.

МЕХЪЕРИН КІВАЛ ЭЦИГЗАВА

Виринра хъиз, къадим ва
машгъур лезги хуьрерикай тир
Кцлар райондин Эчлехуьрени
хъсанвилехъ дегишвилер кыле
физва. Хуьр къвердавай авадин
жезва. И йикъара хуьруьн агъалияр
цийи икърардал атана ва абур
ина мехъерин квал эцигун къетна.

Райондиз регъбервал гузвай-
бурун развилелди цийи дарамат
эцигун патал 10 сот чка чара авун-
ва. Са шумуд югъ я эцигунар гъиле
къуна. Эчлехуьруьнвийри медени-
ятдин тавхана фад арадал гъун па-
тал члехи шанкъуналди кваллахзава.

ТІВАР ТАДАЙ КІВАЛАХАР

Къиблепатан Дагъустандин
Къванцлилрин хуьруьн агъалий-
рихъ члехи бубайрилай амуькна-
вай, халкъдин рикл ачухардай
ва чеб къейилани твар тадай има-
ратар тукълурдай хъсан адет ава.
Эхириджи вахтара хуьруьн мулка-
ра клуьд булах тукълурнава.

Хуьруьн юкъвал Велихан Вели-
ханова Дербентдай къванер, це-
мент, къум гъана, тамашдай хътин
имарат - ким тукълурнава. Къавуз
шифер, члере тирвал лацу ракъ
янава, къенепад хъсандиз су-
вагъарнава ва ацукъдай скамейка-
яр тукълурнава.

И йикъара къванцлилвийри чпе -
лай чешне къачуна мулкара авай
булахар хуьн, арадал хкин, хуьруьн
къене имаратар тукълурун, къуд
пад абад ийин патал вири лезги
хуьрерин агъалийриз эвер ганва.

ЧАКАЙ КХЪЕНАЙ...

*Мублагъ чилерал яшамш жезвай лезгийр члехи
зегъметчияр тирди гъасятда къатлуниз жеда. Абурун
багъларани салара гъар жуьредин майваар ава. Инг-
ъе лезгидин тафаватлувал адан яратмишунар я: леж-
бервал, багъманчивал, малдарвал, устларвал, клелунал
рикл хъун, ватан хуьн...*

*Абурухъ авай сумагарни халичар са халкъдихъни
авач. Абурухъ авай дуьзгъунвал ва жуьрэтлувални
гъар халкъдиз несиб туш. Хъсандиз фагъум авуртла,
лезгийрин тебиатни къилихар клелелай сад-садав
къадайдур я.*

**Н. К. ЦЕБЕНКО,
сиягъатчи.
1929-йис.**

Вуна дуьзвал хуьх,
вун дуьзвили хуьда.

Лезги халкъдин мисал.

XƏBƏRLƏR**QANUN PAYIZDA QƏBUL OLUNACAQ**

Azərbaycan Respublikası prezidentinin icra aparatı ictimai-siyasi şöbəsinin müdiri Əli Həsənovun "İki sahil" qəzetinə verdiyi mühasibəsində göstərdiyi kimi "ictimai Televiziya haqqında" qanun layihəsini müzakirə etmək üçün Bakıya gələcək beynəlxalq ekspertlərin səfərinin müddətinin dəyişdirilməsi sənədin qəbulunu parlamentin payız sessiyasınadək təxirə saldı.

Qanun layihəsinin müzakirəsi avqustda başa çatdırılacaq və sentyabrda parlament onu qanun halında təsdiq edəcək.

YENİ İŞ YERLƏRİ AÇILACAQ

Bu günlərdə "Olaylar" İnformasiya Agentliyinin verdiyi məlumata görə 2004-cü ilin dövlət büdcəsindən Sahibkarlığın İnkişafına Kömək Milli Fonduna 100, 1 milyard manatı fondun hesabına köçürülüb. Həmin pulun 19,5 milyard manatı 183 sahibkarın investisiya layihəsinin maliyyələşdirilməsinə yönəldilib. Bu layihələr üzrə respublikamızın ayrı-ayrı rayonlarında 1500-dən çox yeni iş yerinin açılması nəzərdə tutulub. İyun ayının sonunadək qalan 2,5 milyard manat vəsait də yerləşdiriləcək. İlin sonunadək 30 milyard manat həcmində yeni tranşın açılması nəzərdə tutulub.

SƏRMAYƏ QOYULACAQ

"BAÜVA" Enerji İdarəetmə Mərkəzi cari il üçün respublikamıza 65 milyard 325 milyon manat məbləğində investisiya qoymağı qərara alıb. Vəsait respublikamızın qərb və cənub rayonlarında yarımstansiyaların tikilməsinə, yüksək gərginlikli elektrik xətlərinin çəkilməsinə, transformator və sayğacların quraşdırılmasına sərf olunacaq. Bu tədbirlərin həyata keçirilməsi obonətləri fasiləsiz və keyfiyyətli elektrik enerjisi ilə təmin etməyə imkan verəcək.

СКОЛЬКО НАС В СТРАНЕ?

Как сообщили в АзербТадж из Государственного комитета по статистике, в течение 2002 года из республики для постоянного проживания выехало 4,3 тысячи граждан, а приехало в страну 1,2 тысячи человек. Эти показатели в сравнении с прошлыми годами значительно уменьшились.

По итогам последней переписи национальный состав страны таков.

90,6 процента составляют азербайджанцы, 2,2 процента - лезгины, 1,8 процента - русские, 1,5 процента - армяне, 1,0 процента талыши, 0,6 процента - аварцы, 0,5 процента - турки, 0,4 процента - татары, 0,4 процента - украинцы, 0,2 процента - курды, 0,13 процента - таты, 0,1 процента - евреи, 0,05 процента - удины и 0,12 процента - представители других народов.

Число людей в целом по стране, умеющих свободно говорить на родном языке, составляет 99,2 процента. Этот показатель среди азербайджанцев составляет 99,8 процента.

* * *

4 миллиона 23 тысячи человек населения страны, то есть 49 процентов, составляют мужчины, а 4 миллиона 179 тысяч человек или 51 процент - женщины. В настоящее время на каждую тысячу мужчин приходится по 1039 женщин.

Ежегодно в республике в среднем заключается 44 тысячи брачных союзов, а расторгается 6 тысяч браков.

Allah bacadan tökməz, gərək özün çalışasan.

Azərbaycan atalar sözü.

Azərbaycanın adlı-sanlı alimlərinin çoxu öz müvəffəqiyyətlərində bir insanın əməyini xüsusi olaraq qeyd edir.

Bu insan M.F.Axundov adına Respublika milli kitabxanasının məlumat-bibliografika şöbəsinin müdiri Hərifət Həmidovadır. Kitabxananın xidmətindən istifadə edənlər bu mehriban qadını yaxşı tanıyırlar. Uzun illərdən bəri səy və bacarığını, istedad və qabiliyyətini sevimli peşəsinə həsr edən Hərifət xanım öz geniş dünyagörüşü, məlumatlılığı və qayğıkeşliyi ilə hamının dərin hörmətini qazanmışdır. BDU-nun kitabxanaşünaslıq və bibliografiya fakültəsində Hərifət Həmidovanın iş təcrübəsi ilə bağlı 3 diplom və 6 kurs işi yazılmışdır. Onun fəaliyyəti bibliografiya sahəsinin mütəxəssislərinin nəzər-diqqətindədir.

Hərifət Həmidova 1934-cü ildə Qusar rayonunun Yasab kəndində anadan olmuşdur. Uşaqlıq illərini o, belə xatırlayır:

- Böyük Vətən Müharibəsi başlananda atam əsgər getdi, anam ağır xəstəlikdən vəfat etdi. Məni Yasab kəndindən Qusardakı uşaq evinə göndərdilər. O vaxt yeddi yaşım var idi. Uşaq evi avtonom şəhərciyə xatırladırdı: öz məktəbi, poliklinikası, klubu, yeməxanası var idi. Buranın səliqə-sahmanı, yaşıllığı hamının diqqətini cəlb edirdi. Rayon uşaqları ətrafda dolaşar, həsədlə içəriyə tamaşa edirdilər. Dərdlərimizdən onların xəbəri yox idi. Uşaq evindən yadımda qalmış ən gözəl xatirələr həyatda çox xeyirxah izlər qoymuş, buraya vicdanla rəhbərlik etmiş İsmayıl Pirimovun adı ilə bağlıdır. 1949-cu ildə 7-ci sinfi əla qiymətlərlə bitirdikdən sonra o, məni Bakı Mədəni Maarif Texnikumuna qoydu, hələ üstəlik 2 saylı uşaq evində gündə iki dəfə yeməklə təmin olunmağıma da kömək etdi. İsmayıl müəllim texnikumu bitirənə kimi qayğısını mənəndən əsirgəmədi.

Texnikumu bitirdikdən sonra Hərifət Həmidova Sabunçu rayonundakı N.K.Krupskaya adına uşaq kitabxanasına işə göndərildi. Bir müddət burada çalışdıqdan sonra onu həmin qəsəbədəki M.Ə.Sabir adına kitabxananın qiraət zalına müdir təyin etdilər. 1956-cı ildə rayon partiya komitəsinin təqdimatı ilə Hərifət Həmidovanı respublikamızın ən

qədim kitabxanalarından biri olan Fioletov adına kitabxanaya müdir qoydular.

Bununla bağlı Hərifət xanım deyir:

- Kitabxananın fondunu təhvil götürəndə gözümə nadir və qədim kitablar sataşdı. Təhvil-təslimləndən sonra bu kitabları diqqətlə araşdırdım və qarşıma məqsəd qoydum ki, inqilabdan əvvəl və sonra respublikamızda nəşr olunmuş ən qiymətli kitabların bibliografik siyahılarını tərtib edim.

Beləliklə H.Həmidova respublikamızın tarixinə, onun neft sənayesinin dair ədəbiyyat siyahılarını tərtib etdi. 1956-cı ildən başlayaraq o, hər ay kitabxanaya daxil olan və oxucuların marağına səbəb olan ən qiymətli kitabların informasiya bülletenlərini tərtib edib kitabxanada görkəmli yerdən asırdı. Neftin çıxarılması, neft quyularının istismarına dair ədəbiyyatın izahlı bibliografik siya-

müdiri vəzifələrində çalışır. Hazırda o, burada ən məsuliyyətli şöbələrəndən biri olan məlumat-bibliografika şöbəsinə rəhbərlik edir.

Bu kitabxanada təcrübəli mütəxəssislərin iş təcrübəsindən faydalanmış Hərifət Həmidova hazırda respublikamızın adlı-sanlı bibliograflarından sayılır. Kitabxanaçılıq sahəsindəki xidmətlərinə görə o, SSRİ Mədəniyyət Nazirliyinin "Əlaçı mədəniyyət işçisi" döş nişanı, "Əmək igidliyinə görə" və "Əməkə də fərqlənməyə görə" medalları ilə və "Şərəf nişanı" ordeni ilə təltif olunmuşdur. O, 12 çap olunmuş və 4 çapa hazırlanmış bibliografik və metodik vəsaitin müəllifi və redaktorudur.

ARİFƏ HƏMİDOVA-70

XEYİRXAH

hılarını tərtib edib rayonun partiya və təsərrüfat rəhbərlərinə, mədən müdirlərinə çatdıran H.Həmidova Sabunçu, Balaxanı və Ramanı neft mədənlərinə gedib orada çalışan fəhlə və qulluqçuları maraqlandıran kitabları onlara yerində çatdırırdı. O, kitabları geniş oxucu kütlələri arasında təbliğ edirdi. Kitab həvəskarları üçün o, doğma adama çevrilmişdi. Gecə-gündüz mütləq edən Hərifət Həmidova böyük şövlə oxuduqlarından söhbət açır, kitabxanaya yeni oxucular cəlb edirdi.

1960-cı ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin kitabxanaçılıq fakültəsini qiyabi yolla bitirən H.Həmidova M.F.Axundov adına Azərbaycan Respublikasının Dövlət kitabxanasına bibliograf vəzifəsinə işə göndərilir. Burada o, qiraət zalının müdiri, kitabxana

rə" medalları ilə və "Şərəf nişanı" ordeni ilə təltif olunmuşdur. O, 12 çap olunmuş və 4 çapa hazırlanmış bibliografik və metodik vəsaitin müəllifi və redaktorudur.

Kitabxana işindəki uzun müddətli səmərəli fəaliyyəti və anadan olmasının 70 illiyi münasibətilə bu günlərdə Hərifət Mülki qızı Həmidova Respublika Mədəniyyət Nazirliyinin Fəxri Fərmanı və pul mükafatı ilə təltif olunmuşdur.

Azərbaycanın bir çox ziyallılarına olduğu kimi, "Samur" qəzetinin əməkdaşlarına da qayğı və diqqət göstərən, onların sorğularına həssaslıqla yanaşan xeyirxah insanı, redaksiyamızın böyük dostu Hərifət Həmidovanı yubileyi münasibətilə ürəkdən təbrik edir, ona uzun ömür və can sağlığı diləyirik.

"SAMUR"

VİCDAN**DÜŞÜNMEYƏ DƏYƏR**

■ Vicdan məsələsində həmişə ehtiyatlı olmağa çalışıram. Bu sözü indi o qədər işlədirlər ki, onun dəyəri düşüb. Başa düşə bilmirəm: bu sözü işlətməyin nə mənası var? O, nə olan şeydir? "Vicdanlı" və ya "vicdansız" kəlmələrinin fərqi varmı?

Amma deyəsən dövrümüz onları bir-birindən ayıra bilmir. Nə isə...

Məmləkətimizin məşhur ali məktəblərinin birində ali təhsil alırdım, daha doğrusu, almağa çalışırdım. (Ali təhsili indi əvvəlki kimi vermirlər). Bizə "Müasir Azərbaycan ədəbiyyatı" fənnindən kurs işi verilmişdi. Mövzula bağlı xeyli material topladım, onları oxuyandan sonra nə az, nə çox, düz qırx vərəq həcmində maraqlı bir kurs işi yazdım. Onu kurs işi üzrə rəhbərim olan professorla təqdim etmək istədim. Sən demə mən zamanə adamı

deyiləmiş. Bu professorun nəyinə lazım idi mənim yazdığım kurs işi. Nə isə...

Güc-bəla ilə verdim yazı işini ona. Özü götürmədi, katibəyə verdim. İki həftədən sonra kurs işimin cavabını almağa getdim. Gördüm ki, qiymət verilməyib. Dəftərin ilk səhifələrindən 3-4-nə qırmızı qələmlə sual işarəsi qoyulmuşdu, bir-iki vərəqin isə qırağından qırmızı xətlər çəkilmişdi. Səbəbini soruşdum. Yənə böyük bir səhv etdim. Səbəbini doğrudanmı başa düşürəm. Axı yoldaşların gözümdən qabağında həmin professorun verdiyi dəftərlərdən köçürmədülərmimi?

Səhvlərimi axtarmağımın özü bir səhv idi. Dəftərin ilk 4 vərəqini çıxarıb yerinə eynilə həmin yazıları yazıb, qoydum çıxarılmış vərəqlərin yerinə. O biri vərəqlərdəki qırmızı xətləri də səliqə ilə pozdum və dəftəri ikinci dəfə həmin

professorla təqdim etdim. Bu dəfə o, məni səss-küylə qarşıladı. Çünki arası boş idi. Dəftəri götürmək istəməyən bu professorla mübahisəm düşdü. Məsələ ciddi şəkildə alanda o, dəftərimi götürdü.

Bir həftədən sonra cavab üçün getdim. Dəftərin üstündə "məqbul" yazılmışdı. Professor məni bir kənarə çəkib dedi: - Ay bala, dəhlizin ortasında mübahisə eləmək nəyə lazım idi? Əvvəl yazdığın kurs işində səhvlər çox idi, ona görə də onu geri qayıtdım. Amma ikinci dəfə yaxşı yazdın. Belə kurs işini hansı vicdansız geri qaytarar? Mən də istəyirəm ki, tələbələrə biz savadlı olsun.

Həç nə demədən başımı aşağı salıb getdim.

Sudya MANÇAROV,
Qusar rayonundakı Zindanmuruq kənd orta məktəbinin müəllimi.

МАНИЙРИЗ ЭЛКЪВЕЙ ЧІАЛАР

Чи сейли шаиррин са къадар шиирар клелдайбуруз хуралай чида. Ятлани абуру чавай Етим Эминан, Шагь-Эмир Мурадован, Забит Ризванован, Лезги Няметан са бязи шиирар чап авун тлалабзава. И карни себесуз туш. Сад лагъайди, ктабра чи классикрин са бязи шииррин члурнавай вариант гатнава. Клелдайбуруз лагъайтла, шиирар шаиррин къелемдикай хкатнавайвал кланзава.

Къвед лагъайди, халкъдин рикі алай шаиррин гзаф шиирар манийриз элкъвенва. Амма бязи инсанриз и манийрин аваз чизватлани, члалар хуралай чизвач. Ингье абуруз гъа члалар чириз кланзава. Гъа и къве кар себес яз агъадихъ чна чи классикрин хкъанавай шииррикай туькълурнавай чин гъзва.

Е Т И М Э М И Н

ТУЪКЕЗБАН

Гъайиф тушни вун эцигиз чилерал,
Ширин вирт я, хуш нямет я, Туькезбан,
Хаму кард хъиз хвена кланда гълерал,
Вун жагъайдаз хупл девлет я, Туькезбан.

Вун жагъайдаз гъич ви къадир чизавач,
Зар-зибада гъамиша вун хуьзавач.

Бес за гъикіда, вун рикілелай физавач,
Зав гвайди ви гъам-хифет я, Туькезбан.

Гимишдин пул дуьзмишна на яхада,
Ви ширин мез шад билбил хъиз рахада.
Агъузвалмир тай-туьшерин арада,
За ийирди ваз минет я, Туькезбан.

Гъар пакамахъ экъечдай са рагъ я вун,
Гълел кудай, нур гудай чирагъ я вун.
Гъар са ширин емиш авай багъ я вун,
Эминав гвайди ви дерт я, Туькезбан.

АКВАЗ КІАН Я

Рикі члуламир, суна билбил,
Заз ви дидар акваз клан я!
Эрзиман я галаз вахъ вил,
Вун къаршидал алаз клан я.

Ша, фимир, яр, вун паталди,
Сабур ая къвер гаталди.
Клани ярдин чан паталди
Вун ватанда аваз клан я.

Ша, экъечі, яр, вун утагъдиз,
Цуькведивди дигай багъдиз.
Сир ахъайиз дамагъ чагъдиз,
Хелветда кеф члугваз клан я.

Пашман я зи члула гъугъуьл,
Къакъан я цав, клеви я чил.
Гъикъван хъуй зи чарадал вил?
Тавар суна жуваз клан я.

Харапла хъуй гъа и къуза,
Къадир-Аллагъ я вид къаза?
Гъикіда вакай, жейран таза?
Вун зи квалев аваз клан я.

ШАГЪ- ЭМИР МУРАДОВ

ВАРЗ АЛАЙ ЙИФИЗ

Пагъ, а йиф, а вяде тир гъикъван гуьзел!
Чун вацуз тамашиз акъвазнай муькъвел.
Явашдиз эцигнай за гъл ви гълел -
Хъуьренай ви плузар варз алай йифиз.

Багъларин атир гваз акъатай шагъвар
Галукъиз юзазвай ви члула чларар.
Рикіиз кланз, мецел зи къевзавачир члалар:
Дегиш тир зи гълар варз алай йифиз.

Вацран экв аватна, ишигълу тир вац!
Заз лугъуз кланзавай: "Вун я зи рагъ, варз".
Зи шадвал, регъятвал - килигун я ваз.
Герек туш заз ахвар варз алай йифиз.

Амма вак тади квай: "геж хъанва", - лугъуз;
Гагъ-гагъ вун килигдай гъетериз, цавуз...
Заз гъарнай аквазвай ви суьрет, шаксуз, -
Вакай заз хъанай яр варз алай йифиз.

Алатдач рикілелай садрани а члав:
- Зун физва, - лугъуз вун атанай къвалав.
Рикіик ви зурзун квай, плузаррик ялав,
Алтайдиз фенай зун варз алай йифиз.

Са йис я яргъаваз сад садакай чун,
Зи рикі авайди тек са вун я, вун.
Ви шикил гъилеваз муькъвел физва зун,
Лугъуз ваз манияр варз алай йифиз.

КЪУНШИДИН РУШ

Къуншидин руш заз килигда,
Пеле яйлух тваз килигда.
Зун акурла, регъувализ
Вилер гъилив къаз килигда.
Къуншидин руш,
Къуншидин руш,
Регъуь жемир, аман:
Зун чарад туш.
Ачух, лацу пел акурай,
Ви чинай заз хъел такурай.

Къуншидин руш, къве гаф рахух,
Рикіе аваз инсаф рахух;
Чи къилел са къав жедайвал
Рикіин пенжер ая ачух.
Азиз къунши,
Туш зун наши.
Вун акваз даим заз
Жезва хвеші.
Ви рикі михъи ятла эгер,
Плузарилай багъиша хъвер.

Къуншидин руш къарагъда фад,
Булахдилай гъиз къайи яд.
Ада гайи цикай садра
Атана заз виртледин дад.
Къуншидин руш,
Чан къизил къуш,
Зиди гъаклан къуру
Субъбетар туш.
Кланвиллин цуьк къабула,
На зи къизгъин рикі къабула!

ЛЕЗГИ НЯМЕТ

КАНА ЗИ РИКІ

Аквадамаз, зи вилери
Ви вилерик гъана зи рикі.
Гъл къадамаз, ви вилери
Цай илисна кана зи рикі.

Вахчурла на къулухъ камар,
Ахкунач заз чуьллер-чамар.
Чанда гъатна къаяр-гъамар,
Дагъдин мурк хъиз къана зи рикі.

Тахквадамаз рагъ хътин вун,
Къай рикіемаз зай хъана зун.
Кланзамачиз затни ахкун,
Дуьньядикай хана зи рикі.

Амачиз са дарман-дава,
Чун къведни къе са гълдава.
Сагъар хъия гила жува,
Рикіикай пай гана, зи рикі.

ВУНА

Иер суна, зи твар къуна,
Рикіин къене цайна вуна.
Рикіин цай зи рикіе туна,
Жув Саядаз тайна вуна.

Акур члавуз жаваб тагуз,
Такур члавуз цай къуна куз,
Зи чандикай клус-крус атлуз,
Сир я лугъуз пайна вуна.

Рикіерикай хъана ялав,
Чи ашкъидал къвана ялав.
Вилерикай гана ялав,
Зун чилериз гъайна вуна.

Чилер кудай рагъ яни вун?
Бегъер гудай багъ яни вун?
Йифиз-юкъуз цай къуна куз,
Вулкан авай дагъ яни вун?

Жуван рикіиз фикир тагуз,
Сайру яни, сагъ яни вун?
Чир тавуна зун яшлу хъун,
Жаван уьмуьр зайна вуна.

ГАФ ЦЕ АТІАЙ

Гъар сеферда акурла вун,
Жув рикілелай алатда зи.
Тек са сефер такурла вун,
Рикі хурудай акъатда зи.

Вучда рикіи къваз тежедай
Цлунни вацлун юкъни юкъвал.
Хуш ятла ваз, гаф це атлай,
Жемир къулухъ, къвемир муькъвал.

Эгер векъи цай ятла вун,
Рикіин къилел илис жедай.
Тушиз вацлун тай ятла вун,
Зун вац! я вав игис жедай.

Вучда рикіи къваз тежедай
Цлунни вацлун юкъни юкъвал.
Хуш ятла ваз гаф це атлай;
Жемир къулухъ, къвемир муькъвал.

ЗАБИТ РИЗВАНОВ

НА ЖУЗАМИР

Акъаз-акъаз стлал къванце
Адал дерин къац! жеда.
Гъаклан секин булахрикай
Дагъдин йигин вац! жеда.

Якъин кар я, цайни къула
Аста-аста куькълуда.
Зурба кваллах гъвечи-гъвечи
Крарикай туькълуда.

Скъал-скъал гафарикай
Пайда жеда шиирни.
Регъуьз-кичлез генг майдандал
Къведа жегъл шаирни.

На жузамир: дагъдин вацни
Шаир вучиз векъи я?
Члалахъ хъухъ, дуст, ик! тахъайтла,
Абур къведни рекъида!

ТІВАР АМУКЪДА

На жузамир, и женгерай
Вун саламат гъикі экъечіда?
Эгер ятла вун зи арха,
Зун дагъларай тик экъечіда!

Вун арха хъухъ женгчибурун,
Женгчи ксар векъи жеда.
Дагъдин рикіляй акъатзавай
Булах даим экъи жеда.

Архасузди жеда ажуз,
Им бубайрин мисал тушни?
Ватан маса гудай итим
Усалрилау усал тушни?

Балклан рекъе къейитлани,
Саламат яз пар амуькъда.
И дуьньядал ажуздан сур,
Игит касдин твар амуькъда!

ТАДИВАЛ

Тади кваз зун акъван иер
Аялвилляй экъечіна.
Тади кваз зун къимет тежер
Жегълвиллиев эгечіна.
Яшайишдин,
Зи уьмуьрдин
Ийизвач къе тариф за.
Аялвиллин,
Жегълвиллин
Члугзвач гъич гъайиф за.
Тади кваз зун хъана куьуьзуь,
Мад зи рикіик,
Чидач, вучиз тади ква?

Дуњьядиз муьгъуббатдин шумудни са гьамлу тарихар чида. Девиран алатда, шегьерар чкида, хурер чиливди сад жеда, анжах кланивилин явлалу гиссерикай ихтилатзавай муьгъуббатрин тарихар квахьдач. И ихтилатарни риваятар сивяй-сивиз, уьлквейрай уьлквейриз физ инсанрив агакьда. Ингье дуњьядал са куьнивни гекьигиз тежедай хьтин, вичин тай авачир са муьгъуббатни хьанай. Кьванциз элкьвей и муьгъуббатди 350 йисалай гзаф вахт я инсанар гьейранариз.

Са мус ятлани заз зи хиялрин уьлке - Гьиндистан вилералди аквада лагьай гафар зи акьулдизни кьведачир. Жамна вацун кьерехда адан лепейриз вил вегьин, Таж-Магьалдин лацу кьванерилай кап аладаруннин хиялдиз кьведай? Ингье Гьиндистандин кинояр чинра деб гьатай сифте девирра яшамин хьайи инсанрикай сад хьиз, хиялри зун и уьлкведихь ялдай. Кинойрай Таж-Магьал акурла, ам арадал гьайи чьехи муьгъуббатдин тарихар ван хьайила яраб и иер уьлкведиз фин заз несиб жедатла, лугьуз хиялардай за. Гьинд манийра лезги гафар дуьшуьш жедай зал, и верци манийри зи рикл хьуйтуьлардай. Вучиз ик тиртла? Зун гила гьавурда акьазва. Изотерия илимдихь машгул алимри кьейд ийизвайвал, кьадим Гьиндистандинни Кьафьаздин Албаниядин агьалийрин арада кьели алакьар авай ва абурун чалара сад хьтин гафарни гьалтзавай. Яргьал тефин, са шумуд йис инлай вилик члалан пешекарри лезги ва гьинд члалара сад хьтин манаяр гузвай 400 кьван гаф чапдай акьуднай. Гила лагьайтла, чи твар-ван авай художник, эхиримжи йисара гьакни лингвистикадихь машгул тир Дарвин Велибекова гьинд члалай лезги члавакьазвай кьве агьзур кьван гафар жагьурнава.

Кьастар кьевиди хьайила, Аллагьди нуьсретни гуда, - лугьуда бубайри. Эхирни мураддив агакьна зун - зи хиялрин уьлке акван кьисмет хьана заз. Кьанни кьуд юкьуз ина яшамин хьайи заз бахтлувилинни бахтсузвилин, кесибвилинни девлетлувилин кьати лишанралди тафаватлу жезвай и уьлке хьсандиз чир хьана. Ада зун гагь мягьтеларна, гьагь ширна. Рекьин са пата зурба дараматар хьажнавай, муькуь пата секуьйрал квал-югь авачир явакьанар ксуз-кьарагьзавай. Гьиндистандин Дели, Бомбей, Келькутта хьтин шегьерра хьайидалай гуьгьуниз чун Гьинд океандин кьере лабар вегьенвай Агра шегьердиз рекье гьатнай. Декабрдин вацра инин 40 градусдив агакьна чимивилиз таб гун са акьван регьят кар тушир.

Дуњьядин кьиметлу безегдин кьашарин маканрикай сад я Агра. Инин инсанри океандин кланяй гзаф кьиметлу кьванер жагьурна шегьердин устларив абурукай туплалар, япагьанар, цамар ва маса затлар расиз гуда ва гьа затларин алишверишдалди кьил хуьда. Кьилляй-кьилди кьиметлу кьванерин туьквенар я Агра. Захь галаз атай дишегьлийри инай кьачур кьван затлар вуч тир! Абуру икьван пулар гьинай жагьурнатла акьулдивай кьатлунижедай кар тушир. Зи пул лагьайтла, анжах са шумуд сувенир кьачуз бес хьанай. Абурукай садал - Таж Магьалдин акунар кьалурзавай сувенир -

дал иллаки зир ик алай. Гьиндистанда гьар камунал ихьтин сувениррал дуьшуьш жеда вун. Багьа ва ужуз материалрикай раснавай сувенирар гвачиз са туристни инай хьфидач. Ингье филдин кларабдикай раснавай зи рикл алай сувенир са ни ятлани чуьнуьхна. Анжах Таж Магьалдин кьамат кьедалди зи вилерикай карагзава.

Агра шегьердилай 2 километр кьван яргьал, Жамна вацун кьере хьаж хьанвай Таж Магьал твар ганвай монумент са чьехи муьгъуббатдин кьванциз элкьвенвай тарих я лугьуз жеда. Дуњьяда муьгъуббатдин дастанар гзаф ава, анжах абурукай садни идаз ухшар туш. Вафалувилинни кьадирлу-

Мехьерин юкьуз сусан иервилел гьейран хьайи апая виридан вилик адал Мумтаз Магьал ("пачагьдин имаратдин экв") твар илитнай.

Уьлкведин виридалайни иер рушал эвленмиш хьайи пачагьдин хва Хуррем вичин папал кьелелай ашукь тирди вирибуруз ашкара хьанвай. Жегьилрин риклера сад-садав кьадай зериф ва верци гьиссер авай. И кланивал Хуррема вичикай Моголрин гьукумдар (машгьур Жагьан шагь) хьайи вахтундани хьена. Имни себеб авачиз тушир. Мумтаз Магьал вич кланардай дишегьли тир. Уьлкведин ислегьвални абадал, хайи халкьдин бахтлувал патал ара датлана алахьай ада

луьвай мад гьилера эвленмиш тахьун ва вичин руьгьдиз дуњьяда тай авачир хьтин са гуьмбет хьажун тлалабнай. Ада и дарамат эцигдай чкани лишан ганай. Инаг Аградин багьларикай сад тир.

Жагьан шагьдивай рикл алай папан чаравал эхиз жезвачир ва адаз гагь-гагь вичиз кьаст ийиз кланзавай. Анжах кланидан тлалабун кьилиз акьудун патал ада вичин кьуват кватна ва 20 йисан кьене лугьуз тежедай хьтин зурба са дарамат эцигиз туна. Им а девирда дуњьядин виридалайни чьехи ва кьакьан дарамат тир. 95 метрдин гьаркьувиле ва 75 метрдин кьакьанвиле авай адан кьуд пипле кьуд ми -

багь 16 чкадал пай хьанва. Ина дуњьядин гьар патай гьанвай иер тарар, валар ва цуьквер канва. Юкьни-юкьвал мармардикай раснавай гьавиздай булахдин яд авахьзава. 24 фонтанди иниз махсус иервал гузва.

Жамна вацун муькуь кьере, Таж Магьалдин кьаншардаваз мад са имарат хьажун Жагьан шагьдин мурад тир. И дарамат чулава мармардикай хьана кланзавай. И кьве мавзолейни са муькуь галкьурдайвал тир. Анжах пачагьдин мурад рикле амукьна.

Жагьан шагь месе гьатайла, тахт нив вугун лугьуз амукьна. Адан чьехи хва Дара вичин чьехи бубаяр хьиз уьлкведин сад-вильихь, стхавилихь ялзавай инсан тир. Гьевечи хва Аурангеба лагьайтла, залум ва фанатик тир. Адаз уьлкведин мусурман муллайри футфа гузвай. Кьве стхадин арада кьиле феийи дьаеда гьевечи стха уфтан хьана. Вичин кьушун гваз Аградин кьеледиз гьахьайла, адан буба сагь хьана меселай кьарагьнавай. Анжах тахтуна вил авай гадади хайи буба дустагьна ва рекьидалди азад авунач.

Мусибат аку тлун! Моголрин чьехи гьакимрикай тир, кьуьзъ ва ажуз хьанвай Жагьан шагьди дуњьядиз гьевечи, сал дакардай килигзавай. Инай адаз тек санаг - Мумтаз Магьалан мавзолей акьазвай. Виликан вахтара хьиз гилани адан риклин дуст Мумтаз тир. Ада сятралди вичин кланид кучуковай дараматдиз килигдай. Вилер гьаминша кьеженвай шагьди рекьидайлани кьил Мумтазахь элкьурна чан ганай лугьуда.

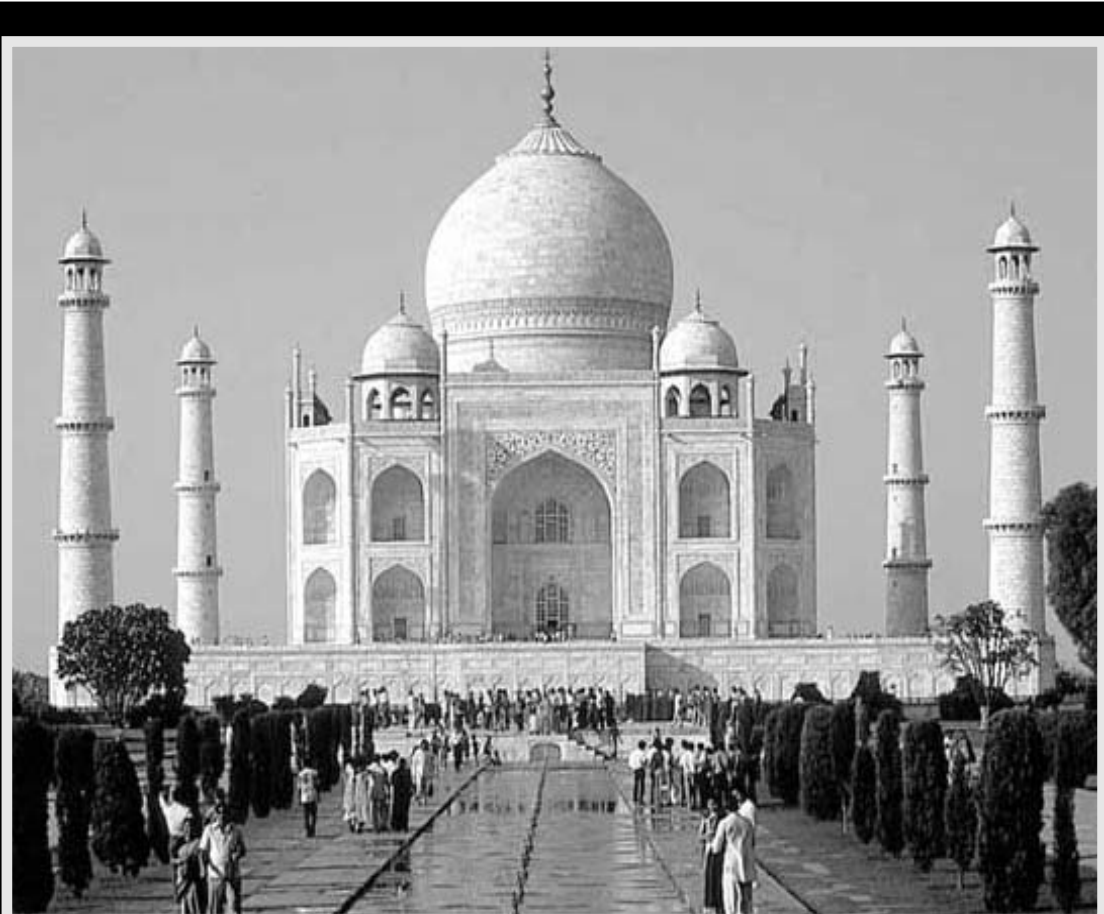
Жагьан шагьни Мумтазахь галаз са сура кучукуна. Чьехи залда кьвал-кьвалаваз склепда кьатканвай и кьве кланидан сурал хьажнавай кьванцин кьилери иниз атайбуруз муьгъуббатдин мусибатдикай кузниклу ихтилатда.

Гьиндистанда Таж Магьалдикай гзаф риваятарни кьисаяр туькьурнава. Вишералди шаирри чпин эсерра Мумтазни Жагьан теснифнава. Анжах абурувай садавайни и монументдин иер кьамат авайвал теснифиз жезвач. Вучиз лагьайтла, ахьтин гафар авач. Юкьуз Таж Магьалдин Жамна вацун ятарай акьазвай хьендиз килигдайла, цай а кьве кланиди акьатдайди хьиз жеда ваз. Йифиз вацран эквер илцифна лацу цуьк хьиз акьазвай и дараматди ви хиялар яргьариз тухуда.

Гьар гьилера кьвачелай хутлунна лацу мармардин кьванерилай фидайла инсанри камар секиндаказ эцигда, кушкундалди рахада абур. Ина кьве руьгь кьекьезвай хьиз жеда ваз. Белки ава жеде? Тахьайтла, кьайи кьванери икьван кланивал, икьван поэзия кужумиз тирни?

Йисар, асирар алатзава, анжах Таж Магьал кье эцигдай хьиз мадни иервиллин тахтуна ава. 350 йис я дуњьядал хизандин хатурдиз хьажнавай са гуьмбет алаз. Саки ада дуњьядин ксарихь чин элкьурна лугьузва: куь кьвалава гвай, кьез аялар ханвай, куь кьайгьу чуьгьазвай, кьвахь рикл кузвай дишегьлидиз маса вилералди ваь, Жагьана Мумтаз килигдай жуьреда килиг, ам клан хьухь. Гьакл хьайитла, бахтлуни жеда куьн.

Седакьет КЕРИМОВА.

ЧАЗ ТИЙИЖИР ТАЖ МАГЬАЛ

вилин, кланивилин зурба гьиссери арадал гьанва ам. Чьехи са империядин пачагьдиз вичин паб гужлу гьиссералди клан хьуникай, адан дерин муьгъуббатдикай ихтилатзавай и дастандикай секиндиз рахаз жедач. Садра ван атайдан риклелай ам садрани алатдач.

Са береда Агра Моголрин империядин кьилин шегьер тир. 1526-1707-йисара ам вири дуњьядиз сейли хьанай. 1600-йисуз ина Гьиндистандин тарихда гьатай зурба са мехьер кьиле фена. Сусан твар вири агьалийриз чизвай, ам гзаф шаирри вичиз ширир теснифнавай, лугьуз тежедай кьван иер Аржуманд Бану Бегам тир. Иер тир кьван акьуллу ва савадлуни тир ам. Ватандихь кудай рикл авай и рушан 12 яшар цийиз тамам хьанвай. Ятлани пачагьдин патай адаз чьехи гьурмет авай. Гьавилай пачагь Жаваншира вичин чьехи хьиз свас хьуй лагьана и руш чеб яшамин жезвай дараматдиз гьун кьетнай.

и рекьай вичин гьуьлуьхь галаз кьуьн-кьуьне аваз гзаф зегьметар чуьгунай. Адал меслят тагьанмаз Жагьан шагьди са карни гьиле кьадачир. 17 йисуз абур санал яшамин хьана.

Азим йисара Гьиндистанда хьайи машгьур философ, лукьман ва сиягьатчи Франсуа Берньеди вичин кьейдера кьхенвайвал, Жагьан шагьдиз вичин жегьил паб акьван пара кландай хьи, ада садрани маса дишегьлийр галайнихь килигдачир.

Жагьан шагь яргьал рекьизни, дьаеьризни Мумтаз Магьал галаз экьечдай. 1629-йисуз адан аксина бунт кьарагьарай вичин сердер Деканан кьилив фидайлани абур санал алай. Амма бунт кьаткурна кьулуьхь элкьвей пачагьдин вилик акьатай жемьатри пачагь акурла ухь аладарнай. Вучиз лагьайтла абуру Жагьанан вилерай кьлизвай гьам гьасятда кьатлуьнай. 14 лагьай аял дуњьядиз гьайи Мумтаза адан гьилерал чан гайиди виридаз чир хьанай. Рекьидайдалай вилик ада гьуь-

нара хьажнавай.

Вичелай гуьгьуниз эвленмиш тахьун тлалабай Мумтаз Магьала дуњьядиз майдан клелзавай Жагьан мад са дишегьлидивни агат тийидайди, вичин муьгъуббат ада мармардин кьванериз куьчардайди байихначир. Лаплацу мармардикай гекьигиз тежедай хьтин сенятдин эсер яратмишай устларри и дарамат дуњьядин лап иер кьванералди безетмишна. А девирдин чьехи шаир ва каллиграф Ширазиди цларал Кьурьандин аятар кьхенай.

Жагьан шагьди мавзолейдиз 50 миллион рупи харжнай. Таж Магьалдин эцигунрал 20 агьзур инсанди зегьмет чуьгунай. Адан автордин твар тарихди квадарнава. Анжах и имарат арадал гьун патал аграви архитектор Устад Исакдин регьбервилек кваз Гьиндистандин ва Рагьекьечдай патан уьлквейрин гзаф сеняткарри кьвалахайди малум я.

Таж Магьал Мумтаз пара кландай багьда эцигнава. И

БЛЕСТЯЩЕЕ НАЧАЛО

- Я Надыр, сын Даглара Сафарова, - сказал высокий, симпатичный и очень обаятельный юноша, который с первого взгляда внушил доверие к себе.

- Наш чемпион? - спросили мы с радостью.

- Да, - ответил он.

Надыр - сын бизнесмена и мецената, уроженца села Лаза Габалинского района Даглара Сафарова, который в тяжелые дни Азербайджана, после "Кровавого января" переехал из Тюмени в Баку. Даглар владеет ткацким цехом "Лаза", чьи ковры известны и за пределами нашей республики.

Надыр, внешне очень похож на отца, видно и характер тоже унаследовал от него. В нем чувствуется бойкость и целеустремленность. Доказательством этого являются его первые шаги в большом спорте, которые наделали много шума. Этот 17-летний юноша свою спортивную карьеру начал необычно. Он сразу стал международным событием, вокруг него тут же возникли споры, о чем мы расскажем ниже.

Надыр в этом году окончил среднюю школу №107 в поселке им. Бакиханова г.Баку. С детских лет он тянулся к спорту. Сначала каратэ, затем футбол. Два года посвятил культуризму. Однажды, познакомившись с чемпионом мира по таеквондо Эльнуром Омановым, он переменял свое увлечение. Эльнур посоветовал ему заняться кик-боксингом, и сказал, что у него есть все данные для этого вида спорта.

Надыр стал заниматься у тренера Парвиза Гахраманова и оправдал его надежды в первом же серьезном испытании. А это был международный чемпионат по кик-боксингу среди юношей и взрослых, проходивший 23-25 апреля в

Тбилиси. Покорив всех своих соперников, он стал фаворитом чемпионата, одержав победу над спортсменами из Венгрии, России и Грузии. В финал он вышел со спортсменом из Армении, который был старше него на 10 лет и со счетом 13-10 выиграл. Но тренер его соперника добился того, чтобы первую встречу не зафиксировали и назначили вторую. Но и этот поединок Надыр выиграл блестяще, с преимуществом в 4 балла.

Международный чемпионат, проходивший 12-15 июня в Турции тоже прошел шумно и скандально для Надыра. Среди спортсменов из 7-и стран он показал самый хороший результат и выиграл золото. Но турецкий тренер настойчиво

родных чемпионата многим запомнились именем Надыр Сафаров. Да, хорошее начало для серьезного спортсмена. А у лезгин говорят, что хорошее начало - залог большого успеха.

Гость нашей редакции Надыр произвел на нас приятное впечатление и своим кругозором. Он отлично говорит на 5-ти языках - на лезгинском, азербайджанском, русском, английском и турецком. Он сказал, что для него в спорте существует только первое место и мечта его жизни стать олимпийским чемпионом. Но так как кик-боксинг не является олимпийским видом спорта, он намерен параллельно заняться боксом.

требовал, чтобы первое место отдали его соотечественнику. После письменного протеста тренера Парвиза Гахраманова члены жюри были вынуждены посмотреть видеозапись игры, после чего золотую медаль вручили настоящему владельцу - Надыру.

Вот так, два крупных междуна-

У Надыра еще пять братьев. Самир, ученик 10 класса, тоже занимается у тренера Парвиза Гахраманова. Рауф выбрал карате. Пока на спортивном небосклоне - Надыр. Успехов тебе и больших побед!

АЗИЗРИН СЕВДА.

АНАНАС

■ На языке индейцев гуарани слово "ананас" означает "самый вкусный, самый душистый". Аборигены Центральной Америки и Карибских островов ценили ананас настолько высоко, что его первым делом предлагали гостю в знак искреннего гостеприимства - как в России хлеб-соль. А когда хотели дать знать соплеменникам, что двери хижины открыты для гостей, ананас подвешивали на специальных крючках у входа.

Христофор Колумб был первым европейцем, которому довелось отведать ананас. Экзотический фрукт произвел на него такое впечатление, что он подробно описал его в своем дневнике, а затем отправил несколько плодов в Испанию. Так что уже в XV в. ананасы украшали стол испанских монархов, но культивировать их в парниках европейцы научились только через 200 лет, особенно широко мода на ананасы распространилась после того, как Людовик XIV приказал выращивать их в Версальских оранжереях. Однако долгие годы ананасы ценились только за удивительный вкус и аромат, никто и не подозревал, какими замечательными лечебными свойствами обладает колючий красавец. А свойств этих оказалось немало.

Как показали новейшие исследования, в 100 г ананаса содержится 100 мг бромелина - фермента, обладающего удивительной способностью ускорять расщепление жиров. Но даже самым яростным борцам за талию не стоит питаться исключительно ананасами - вредно, даже самый луженый желудок такого испытания не выдержит. Зато как дополнение к различным диетам ананас просто великолепен.

Если вы все же стремитесь побыстрее скинуть лишние килограммы, можно два дня посидеть на ананасовой диете, а именно: съедать по 1 кг ананаса в день, распределив это количество на 3 приема. Затем на 2 недели об ананасах лучше забыть, а борьбу за стройность продолжить более мягкими средствами.

Если же вы довольны своим внешним видом и хотите просто поддерживать форму, то вам стоит прислушаться к рекомендации Софи Лорен - 1 ананас в неделю.

Последствия обжорских подвигов, например, после банкета, опять же можно нейтрализовать с помощью ананаса - либо заранее выпейте ананасового сока (свежевыжатого, желательно), либо на десерт съешьте пару ломтиков ананаса. Ананасовый шербет тоже вполне годится.

Впечатляет? И ведь это далеко не все. Многие западные физиотерапевты считают, что регулярное потребление ананаса излечивает боли в мышцах и суставах, в том числе и всем знакомую ломоту в нетренированных мышцах после больших нагрузок. Некоторые спортсмены задолго до соревнований начинают ежедневно пить ананасовый сок, что позволяет им легче переносить последствия усиленных тренировок.

Кроме того, ананас очищает кровь, правда, тем, у кого плохая свертываемость его использовать категорически нельзя. А если регулярно протирать лицо кусочком ананаса, вскоре вы забудете об угрях, так как его сок нейтрализует жирные кислоты и удаляет жировые пленки.

Подготовил к печати
С. САФАРБЕКОВ.

В мире жить - с миром жить.

Русская пословица.

Тивар-ван авай кцарви художник Руюстембег Нагъиева хайи чилин пейзажар члехи устадвилелди члугвазва. Ингье а пейзажрикай сад - "Къарабулахдин рехъ".

ХОРОШЕЕ НАСТРОЕНИЕ

Частенько мы сами действуем себе сами на нервы, потому что не можем справиться со своим плохим настроением. Но ведь хорошему настроению можно научиться. Порой нужно себя просто заставить улыбнуться и настроение значительно улучшится. Ученые установили, что на настроение влияют три фактора, которые помогут человеку, видящему мир в черных красках, "снять темные очки".

Попробуйте - ведь это так просто.

Улыбка - лучшее средство от плохого настроения.

Фактор телодвижений. Как мы ходим, сидим, стоим - все это находится в прямой зависимости от нашего настроения и многое может сказать о нашей самооверенности. Путем долгих исследований было установлено, что люди, сидящие прямо, чувствуют себя автоматически сильнее и увереннее. Согнутая спина, опущенные плечи и "повешенный нос" вряд ли смогут улучшить настроение.

Положительные мысли всегда усиливают вероятность, что человек чувствует себя счастливее. Часто мы склонны больше мучить себя печальными и проблематичными мыслями, чем воспоминаниями о чудесных впечатлениях, детских часах, путешествиях, первой влюбленности. С помощью сигнала настроения на положительные мысли мы можем создавать себе сами состояние комфорта, и способны "консервировать" это чувство.

Если все три фактора приняты во внимание, хорошее настроение вам гарантировано. Кроме того, хорошее настроение приходит и через желудок.

Употребляйте больше углеводов в хлебе, картошке, макаронах, и настроение значительно повысится. Почему? Углеводы способствуют лучшей нейронной проводимости в головном мозге, а чем активнее проводимость, тем лучше настроение.

троение.

Съешьте шоколадную конфету, и у вас обязательно повысится настроение. Этому будет способствовать гормон чувств серотонин, который ваш организм вырабатывает в большом количестве из-за поступления глюкозы.

Употребляйте и красный перец. В этом случае происходит выброс гормона эндорфина в кровь, и этот "гормон счастья" также улучшит ваше настроение.

Усталость, раздражительность, бессонница и депрессия - кому не знакомы эти симптомы? В последнее время самостоятельной патологией выделен "Синдром хронической усталости" - заболевание, развитие которого связано, прежде всего, с особенностями современной жизни населения крупных городов, типом жизни в развитых странах и неблагоприятной санитарно-экологической обстановкой, а также чрезмерной эмоционально-психической нагрузкой на современного человека.

Основными симптомами синдрома хронической усталости являются длительная усталость по неизвестной причине, не проходящая после отдыха, общая слабость, раздражительность, снижение памяти и внимания. Часто синдром хронической усталости сопровождается мышечным дискомфортом, лихорадкой, болями в суставах, головными болями и головокружениями, состоянием тревоги и нарушением сна.

Дыхательная гимнастика

как никакой другой метод оздоровления помогает быстро решить эти проблемы! **Увеличение длительности выдоха** в процессе тренировок нормализует процессы торможения и возбуждения нервной системы, способствуя улучшению качества вашего сна, исчезновению раздражительности и утомляемости.

Положительное давление на выдохе, возникающее в результате дыхания с сопротивлением через воду, обладает расширяющим бронхи эффектом, что значительно улучшает вентиляцию легких и способствует повышению концентрации кислорода в крови, органах и тканях, в том числе и головном мозге, активируя его деятельность.

Диафрагмальный (брюшной) тип дыхания позволяет регулировать внутригрудное давление, создавая оптимальные условия для работы сердечно-сосудистой системы, что увеличивает кровоснабжение всех органов и структур головного мозга, в частности. Последние два фактора повышают функциональную активность нашей центральной нервной системы, уменьшая головные боли и головокружения, улучшая память и внимание.

Забудьте про усталость и головные боли, дышите на тренажере и спите сном младенца.

Анна БАРТКУЛАШВИЛИ.

ГАФАЛАГ

Члала цийи гафар арадал ату-нин рекьерикай сад къелемэглийри члалан къайдаяр вилив хвена туклуьрзавай гафар я. Агъа-дихъ чна чи кхьирагри, шаирри, алмирри, журналистри эхиримжи йисара туклуьрнавай, халкъди менфят къачузвай, амма гьелелиг гафаран-ра гьатнавачир гафар члпзава. Са шумуд гаф чи сейли алим Гьажибег Гьажибегова ва члалан устад Алибег Фетягьова яратмишнавай, амма къедалди гафаранрин чинриз акъатнавачир гафар я.

Агъзурат - тысячелетие
Ваясуз - герексуз
Вилихъан - вил акъадай кас
Делилхана - нотариус
Жагъа - вечрен, клекрен къилелай экъечдай яклун регъ
Загъ - къел хътин минерал
Зарда - хъипи хъанвай афнияр
Ифинлу - къайнар
Икана - гзафни-гзаф
Икъи - жими тушир
Ирсдар - ирс гвай кас
Кагал: кагал атун - тлуниз харждай затI амачир гьалда хьун
Канда - пис
Киштан: киштанар ягъун - кефер члугун

Корая - менфят
Къаяхан - къайи чка
Къванчи - къванерин устлар
Къакъанлух - къакъан чка
КIацI - тоннель
КIеллух - институт
Сивиган - микрофон
Сузагагъ - дертлу вахт
ТIурутIчи - къал гвайди
ХиритIлух - алишверишдин макан
Хъиткъан - бомба
Хъракбан - фу крадай пешекар
Чиналд - маска
Чилав цIар - экватор
ЧIаларбан - гафарин устад
Яргъалух - яргъал уьлквеяр.

"SAMUR"UN KİTAV KÖŞKÜ

Охучуларımızın мектубларını və мüraci-әтлерини нәзәрә аларaq, 2000-ci ildә "Samur" qәzeti redaksiyasında yaratdığımız kitab köşkü faaliyyätini davam etdirmäkdadir. Son vaxtlar köşküümüze daxil olmuş aşağıdakı nәşrləri ala bilärsiniz.

- **Михаил Алексеев**, Сравнительно-историческая морфология нахско-дагестанских языков категории имени. Москва, 2003.
- **Асеф Мегьман**, Зун галачиз. Магъачкъала, 2002.
- **Маһмуд Çәләбов**, Şarvili. Lәzgi xalq qәhrәmanı Şarvili haqqında dastan-poema. Ваки, 2001.
- **Седакъет Керимова**, Къайи рагъ. Баку, 2003.
- **Муьзеффер Меликмамедов**. Къу - бадин гьулгьула. Баку, 2004.
- **Зуьлфикъар Къафланов**. Теменрин марф. Магъачкъала, 2002.
- **Лезги фильм: "Зи хайи эл"**. Баку, 2004.
- **"Ягъ, са лезги гъава"**. "Сувар" ан - самблдин цийи диск ва цийи кассет. Баку, 2004.

LEYLA NİCAT GÖZLƏYİR

Mәnim övladım Leylanın 24 yaşı var. Ancaq ömrünün әn gözәl çağında Allah onu çәtin sınağa çәkib. Dörd ildir ki, o, böyrәk çatışmazlığından әziyyәt çәkir. Hәkimlərin fikrinә görә, onun böyrәklәri tәcilli dәyişdirilmәsә, bu, faciә ilə nәticәләnә bilәр. Mәn beş uşaq anası, tәqәldüiyәm. Hәyat yoldaşım

vә oğlum İl qrup әliidirlәр. Cüzi qazancımızla güc-bәla ilə dolanıraq. Ağır хәstәliyin әlindә çabalayan övladımızı xilas etmәyә maddi imkanımız yoxdur.

Dünya rәhmli adamlardan хali deyil. Bәlkә kömək әlini uzatmaq istәyәnlәр tapıldı. Belә insanlara ömrümün axırına kimi dua edәrdim. Leyla üçün bankda hesab açmışıq.

BUS BANKI Qusar filiali
muxbir hesabı: 4828010000
VOEN: 470010986
Kod: 200480
Saxsi hesab: 99313.
Əlaqә telefonu: 60-09-24.
Övladına yardım etmək istәyәn hər kәsә Allah kömək olsun.

Nazәnin AĞAMƏTOVA,
Qusar rayonundakı Cibir kәndinin sakini.

ВНИМАНИЮ НАСЕЛЕНИЯ!

1-го числа каждого месяца частная клиника "ОКИ" проводит день открытых дверей. Все желающие могут получить бесплатную медицинскую помощь.

Контактный тел: (0 138) 5-29-15
Адрес: г. Гусар, ул Ф. Мусаева, 27

САМУР

Главный редактор
Седает КЕРИМОВА

Адрес редакции:
AZ 1073 Баку, Метбуат проспекти, 529-й квартал, Издательство "Азербайджан", этаж 3, каб. № 101.
e-mail: samur@nm.ru
http://www.samur.info

Расчетный счет
26233080000
1-й Ясамальский филиал
ОУАБ г. Баку
код 200037
ВОИН 130024708

Газета
зарегистрирована в
Министерстве печати и
информации
Азербайджанской
Республики. Рег. № 78

Индекс: 5581
Тираж: 2000
Тел: 32-92-17,
(850) 320-74-05